

O profesorze Heinzu-Helmucie Lügerze

Każdy, kto miał do czynienia z jubileuszami, dokładnie wie, że nie jest to na pewno łatwe znaleźć z tej okazji trafne słowa, żeby w sposób właściwy uczcić jubilata. Każda przesada, każdy brak autentyczności czy też zbyt mocne zabarwienie patosem mogą prowadzić do niepowodzenia. Znaleźć równowagę między powagą i wesołością jest swego rodzaju sztuką.

Jako redaktorzy i redakcja czasopisma *tekst i dyskurs – text und diskurs* w przedstawionej tu rozmowie, którą poświęcamy prof. **Heinzowi-Helmutowi Lügerowi** obchodzącemu jubileusz, chcemy kilku osobom związanym z nim na polu naukowym dać możliwość wypowiedzenia się o kontaktach naukowych i osobistych, które ich z nim łączą.

Bardzo się cieszymy, że Koleżanki i Koledzy odpowiedzieli na nasze zaproszenie. Co charakterystyczne, jest wiele wspólnych punktów w tych wypowiedziach, ciekawa jest jednak występująca w niektórych miejscach polifonia akcentów, która wynika z doświadczeń poszczególnych osób.

W tym właśnie tkwi urok tej rozmowy. Dla Heinza-Helmuta Lügera te aspekty będą z pewnością ważne, bo z jednej strony podkreśla się jego zamiłowanie do pieczołowicie, wręcz akrybicznie wykonywanej pracy, wspartej solidnie wypracowaną teorią i badaniami empirycznymi, z drugiej zaś strony – jego otwartość wobec koleżanek i kolegów, o której jest mowa w poszczególnych wypowiedziach, można określić jako przykładną.

Heinz-Helmut Lüger bierze bardzo często udział w konferencjach przede wszystkim z zakresu badań nad prasą, frazeologii, badań dotyczących grzeczności językowej, lecz również tekstu i dyskursu, nierzadko wygłasza wykłady plenarne. Dyskusje i rozmowy odbywające się po wystąpieniach należą do jego ulubionych „zajęć”, nie może jednak zabraknąć też spotkań towarzyskich, bo tam najlepiej wymienia się myśli i doświadczenia, a czynnik ludzki jest najistotniejszy.

Wiele osób mogło się o tym przekonać, że Jubilat bardzo dobrze potrafi docenić prace innych i propagować je w przestrzeni publicznej, co wykracza poza zwykłą koleżeńską radość z tego, że ktoś opublikował coś ciekawego, że mu się powiodło, to postawa niezbyt często spotykana w świecie konkurencji, jest ona jednak charakterystyczna dla Heinza-Helmuta Lügera. Ma on też inną wartościową cechę: potrafi zachęcać kolegów do pracy i utwierdzać ich w realizacji ich pomysłów. Dla nas jako redaktorów czasopisma jego ożywione

kontakty nie tylko z naszą redakcją, lecz również z polskimi germanistami, są szczególnie istotne.

Jak rozpoczął się polski rozdział w życiu naukowym Heinza-Helmuta Lügera? Trzeba wymienić tu jego udział w międzynarodowej konferencji *Text und Stil* na Uniwersytecie Rzeszowskim w 2009 roku. Potem było wiele innych wizyt na polskich uczelniach, udział w konferencjach, wykłady gościnne, spotkania z doktorantami, publikacje i działalność wydawnicza z polskimi badaczami. Wszystkiemu towarzyszył entuzjazm, zainteresowanie nowymi podejściami, równocześnie jednak przywiązanie do tradycji, historii i kultury.

Gdy wspomniane kontakty będą się tak intensywnie rozwijać, trudno będzie wymienić jakieś miasto uniwersyteckie, w którym by jeszcze nie był Heinz-Helmut-Lüger. Wszystko to świadczy o tym, że cieszy się on uznaniem i w wielu dziedzinach językoznawstwa jest uważany za eksperta. Właśnie fakt, że Jubilat jest romanistą, nie jest w tych kontaktach bez znaczenia. Dokładnie bowiem wie, jaką rolę odgrywają języki obce i różne kultury dla filologów obcych, w których miejscach punkty przecięcia w badaniach kontrastywnych uważane są za istotne i gdzie praktykowane są podejścia interdyscyplinarne. Te długoletnie kontakty sprawiły, że Jubilata łączy z niektórymi polskimi germanistami dobra znajomość, a nawet przyjaźń. Jedno jest pewne: z Heinzem-Helmutem Lügerem inspirująca jest nie tylko wymiana myśli na polu naukowym, również dyskutuje się z nim bardzo otwarcie na temat kontrowersyjnych problemów współczesnego świata, historii i polityki.

W przedstawionej tu rozmowie zaprezentowana została nie tylko praca naukowa Jubilata i szeroki wachlarz tematów, których ona dotyczy, mowa jest również o jego zainteresowaniach, punktach ciężkości w badaniach i preferencjach badawczych, ale też o czynniku ludzkim. Niełatwo zatem znaleźć i poruszyć tutaj całkiem nowe aspekty, które nie zostały omówione w wypowiedziach Koleżanek i Kolegów, a które zasługują na wymienienie. W osobistej rozmowie będzie można wrócić do wspólnych przeżyć, z czego się już dziś cieszymy. W tych słowach zamieszczonych na wstępie chcemy podkreślić w kontekście naszego czasopisma, że prof. Lüger jako członek Rady Naukowej wspomaga nas na różne sposoby, jesteśmy też z nim związani w innych obszarach pracy naukowej. Jego niezawodność można określić jako przysłowiową. Należy jeszcze dodać, że Heinz-Helmut Lüger potrafi wprawdzie bardzo dobrze planować swoje przedsięwzięcia, w przeciwnym razie nie mógłby rozwijać tak różnorodnej działalności naukowej, w tym wydawniczej (<http://heinzhelmutlueger.de/>), wykazuje też jednak sporo spontaniczności w swych pomysłach i kontaktach międzyludzkich. Jako znawca Francji opowiada ze szczególnym urokiem nie tylko o tym kraju, również o Niemczech i Polsce, najchętniej przy lampce dobrego wina. W trudnych sytuacjach okazuje ogromną empatię, za co należy mu się duża wdzięczność. Zawsze można liczyć na jego dobre rady i pomocne wnikliwe spojrzenie z zewnątrz.

Możemy powiedzieć, że jesteśmy szczęśliwi, iż było nam dane poznać prof. Heinza-Helmuta Lügera i nawiązać z nim tak dobre kontakty. Najchętniej wręczylibyśmy mu niniejszy tom osobiście, składając stosowne gratulacje, mamy jednak nadzieję, że taka możliwość jeszcze nadejdzie, gdy skończy się pandemia.

Poświęcając tę rozmowę prof. Heinzowi-Helmutowi Lügerowi, chcemy złożyć mu najserdeczniejsze gratulacje z okazji jego jubileuszu i życzyć dobrego zdrowia, takiej jak dotychczas radości z pracy i wszystkiego najlepszego w życiu prywatnym, również w imieniu uczestników rozmowy.

Zofia Bilut-Homplewicz, Waldemar Czachur

Proszę opowiedzieć o swoich pierwszych kontaktach z prof. Heinzem-Helmutem Lügerem. Jak rozwinęła się ta znajomość, a może przyjaźń?

Zofia Berdychowska: Okazja osobistego spotkania prof. Heinza-Helmuta Lügera miała miejsce ponad dziesięć lat temu. Rzeszów 2009, konferencja na temat tekstu i stylu u prof. Zofii Bilut-Homplewicz. Z podnieceniem i uwagą śledziłam wykład „Höflichkeit und Textstil” („Grzeczność i styl tekstu”), gdyż do tego momentu prelegent był mi znany jako autor klasycznego już wprowadzenia do języka prasy *Pressesprache*¹, a także wysoce informatywnej, nie tylko pod względem interkulturowym, monografii *Sprachliche Routinen und Rituale* (Lüger 1992) oraz jako jeden z redaktorów i współautorów zbiorowej monografii na temat stylów grzeczności *Höflichkeitsstile* (Lüger 2002), poruszającej szczególnie mnie zajmujące problemy socjalnego komponentu deiksis osobowej. Na więcej niż rozmowę przy lampce wina podczas miłego spotkania gości konferencji na zaproszenie i w domu prof. Zofii Bilut-Homplewicz i zaproszenie do Krakowa na gościnny wykład nie było jednak szans, ponieważ w przerwach konferencji Jubilat zawsze był otoczony wianuszkiem chętnych do rozmów i łaknących rad młodych koleżanek i kolegów, którym bardzo profesjonalnie udzielał konsultacji z widocznym zaangażowaniem i troskliwą uwagą. I tak doszło w maju 2010 roku do pierwszej wizyty prof. Heinza-Helmuta Lügera i wygłoszenia gościnnego wykładu o aspektach językowej grzeczności w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie konferencji poświęconej językowi niemieckiemu w badaniach i nauczaniu „Die deutsche Sprache in Forschung und Lehre”, która odbyła się w Wyższej Szkole Lingwistycznej w Częstochowie wiosną 2011 roku, przerwy wyglądały podobnie jak w Rzeszowie. Z powodu terminalnego stanu w najbliższej rodzinie nie mogłam być obecna we wrześniu 2011 roku w Słubicach na konferencji, którą zorganizowałyśmy wspólnie

¹ Korzystałam wówczas z wydania z roku 1995.

z prof. Zofią Bilut-Homplewicz i prof. Beatą Mikołajczyk. Stąd z wystąpieniami kilku wybitnych lingwistów i tekstologów na tejsze konferencji zogniskowanej wokół problemów lingwistyki tekstu jako dyscypliny przekrojowej i tym samym jej interdyscyplinarności mogłam zapoznać się dopiero w wersji przygotowanej do druku, w tym z tekstem prof. Lügera pt. *Probleme des Text(sorten)vergleichs*, w którym poruszał problemy porównywania (gatunków) tekstów.

Nic więc dziwnego, że tym bardziej zależało mi na tym, aby prof. Lüger był prelegentem na międzynarodowych konferencjach Stowarzyszenia Germanistów Polskich. W Krakowie w 2013 roku prof. Lüger przyczynił się do sukcesu konferencji wykładem „Akzeptanzwerbung in der politischen Rede”, w którym wykazał, jak w przemówieniach politycznych promowana jest akceptacja dla określonych programów politycznych. Natomiast w 2014 roku w Rzeszowie wykładem „Ein Attentat und seine medienpolitische Darstellung. Sprachliche Beobachtungen zum 28. Juni 1914” („Zamach i jego medialno-polityczna prezentacja. Obserwacje językowe na temat 28 czerwca 1914 roku”) nawiązał bezpośrednio do stulecia wybuchu I wojny światowej. Przykład ten jako jeden z licznych pokazuje, że Jubilat należy do tych, którzy nie ignorują bieżącej rzeczywistości, a dokonując lingwistycznego oglądu ważnych historycznych wydarzeń stara się przywrócić je zbiorowej pamięci.

Na zorganizowanej w 2016 roku wspólnie z dr Grażyną Zenderowską-Korpus krakowskiej międzynarodowej konferencji frazeologicznej prof. Lüger wygłosił wykład inauguracyjny „Phraseologie und politischer Sprachgebrauch” („Frazeologia i polityczne użycie języka”). Zrodzona z konferencji dwutomowa publikacja została następnie zredagowana i wydana w czteroosobowym zespole wraz z prof. Czesławą Schatte i prof. Heinzem-Helmutem Lügerem. Już rok później przyjazne zaproszenie prof. Hartmuta H. Lenka ponownie połączyło nasze naukowe ścieżki w Helsinkach. Gościnne wykłady prof. Lügera w Krakowie w semestrze letnim 2018 roku przyniosły korzyści poznawcze i nowe impulsy nie tylko studentom germanistyki, ale także studentom romanistyki dzięki wygłoszonemu w języku francuskim wykładowi o twórczości Michela Bréala. Po 2018 roku nie widzieliśmy się osobiście, nad czym szczerze ubolewam. W maju 2019 roku, niemal bezpośrednio po krakowskiej konferencji na temat krótkich tekstów w przestrzeni publicznej odbyła się konferencja frazeologiczna we Wrocławiu, na której wykład plenarny wygłosił prof. Lüger. Aktywne uczestnictwo w ciągu jednego tygodnia w dwóch większych międzynarodowych spotkaniach naukowych byłoby porównywalne z przebiegnięciem maratonu. A potem w 2020 roku sytuacja pandemiczna wyznaczyła granice (nie tylko) bezpośrednich kontaktów. Pomimo to, na przekór nadal niesprzyjającym okolicznościom pozostajemy w kontakcie pisemnym, wymieniamy się pomysłami i od czasu do czasu przekazujemy sobie nowe informacje.

Ewa Drewnowska: Pana Lügera poznałam w roku 1999 w Landau. Będąc na rocznym stypendium fundacji Humdoldta w Instytucie Języka Niemieckiego (IDS) w Mannheim, pracowałam nad projektem mojej rozprawy habilitacyjnej dotyczącej rodzajów tekstów prasowych. Bardzo mi zależało na przedyskutowaniu mojego przedsięwzięcia z możliwie wielu perspektyw. Wiedział o tym ówczesny kierownik naszej katedry w Veszprém (Węgry), pan prof. dr Csaba Földes. Dobrze znał osobiście pana Lügera, profesora romanistyki i jednocześnie dyrektora Instytutu Romanistyki na Uniwersytecie Koblenz-Landau, i skierował mnie do niego.

Zanim osobiście spotkałam się z panem Lügerem, przyjmując jego zaproszenie do Landau, znałam tylko parę jego publikacji, przede wszystkim *Presse-sprache*. Ta książka wywarła wtedy na mnie ogromne wrażenie i później w dużym stopniu wpłynęła na ukształtowanie mojej metodologii badania rodzajów tekstów prasowych. Tak więc z wielkim napięciem czekałam na to spotkanie. Chociaż upłynęło od niego już 22 lata, bardzo dobrze je pamiętam. Spędziliśmy wiele godzin na niezwykle zajmującej fachowej rozmowie (zakończonej zresztą smacznym obiadem). Zauważyłam wówczas dwie ważne cechy charakteru pana Lügera: bardzo skupiony i cierpliwy sposób, w jaki słucha swojej rozmówczyni i zadaje jej trafne pytania, oraz jego dar „zarażania” innych swoją ogromną wiedzą. Jeszcze dziś potrafię wymienić publikacje, które pan Lüger polecił mi podczas naszego pierwszego spotkania. Ponieważ od lat jesteśmy na *ty*, pozwolę sobie dalej mówić o nim po imieniu.

Pomimo bardzo pozytywnego wrażenia, jakie wywarł na mnie Heinz-Helmut, nasze kontakty mogły się zakończyć już po pierwszym spotkaniu. Oficjalnie nie był on przecież moim promotorem, dlatego też nie zabierałabym mu dalej czasu moim projektem, tym bardziej że jako profesor uniwersytecki i dyrektor instytutu miał bardzo wiele obowiązków. To, że nasze zawodowe kontakty przerodziły się w coraz bliższą znajomość, a potem w przyjaźń, zawdzięczam jego inicjatywie, szczególnie w pierwszych miesiącach po mojej wizycie w Landau. Systematycznie i konsekwentnie interesował się tym, jak radzę sobie z moim projektem, informował o nowych publikacjach i aktualnie organizowanych konferencjach, zaprosił mnie również z wykładem do swojego instytutu w Landau. Na podstawie naszej korespondencji mailowej i wielu rozmów telefonicznych stało się dla mnie jasne, że jest on krytycznie, ale również bardzo otwarcie nastawiony do pomysłów innych naukowców.

W następnych latach spotykaliśmy się z Heinzem-Helmutem w Niemczech, na Węgrzech i w Finlandii. Rzadko były to kontakty przypadkowe. W Niemczech i na Węgrzech odwiedzaliśmy się, przyjmując wzajemne zaproszenia. W Finlandii natomiast spotykaliśmy się, współpracując w międzynarodowym projekcie (do którego jeszcze niżej wrócę). I tak odwiedziłam jeszcze kilkakrotnie

Heinza-Helmuta w Instytucie Romanistyki w Landau i nawet w jego domu w Bad Bergzabern. Z kolei moje współpracowniczki, moi współpracownicy i ja cieszyliśmy się zawsze, kiedy Heinz-Helmut przyjmował nasze zaproszenia do Katedry Językoznawstwa Germanistycznego na Uniwersytecie Segedyńskim. (Był też parę razy w naszym domu nad Balatonem). Bardzo dużo dały nam jego wizyty, najwięcej oczywiście ta najdłuższa – jego profesura gościnna w Szeged, która trwała semestr letni 2012 roku. Prowadził wtedy zajęcia na każdym poziomie: od studiów licencjackich począwszy, poprzez studia magisterskie, na studiach doktoranckich skończywszy. Poza tym zarówno podczas swej profesury gościnnej, jak i podczas wcześniejszych i późniejszych wizyt na germanistyce w Szeged Heinz-Helmut wzbogacał wszystkich zainteresowanych kolegów i koleżanki oraz studentki i studentów germanistyki ofertą wykładów o szerokim spektrum tematycznym, jak np. idiomatyka języka niemieckiego, aspekty grzeczności językowej, problemy badań porównawczych nad rodzajami tekstu, rodzaje tekstu z zakresu polityki z czasów I wojny światowej czy też Michel Bréal.

Heinz-Helmut oferował wszystkim zainteresowanym koleżankom, kolegom, studentkom i studentom germanistyki w Szeged fachowe wsparcie przy różnego rodzaju pracach naukowych. Już na samym początku swoich wizyt w Szeged zaprosił koleżanki i kolegów, a także studentów i studentki do publikowania bądź też pisania recenzji w *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* i *Landauer Schriften zur Kommunikations- und Kulturwissenschaft*².

Z ogromną cierpliwością i uwagą wspierał mnie do końca w projekcie habilitacyjnym. Podjął się też napisania recenzji mojej pracy i osobiście przyjechał na moje wykłady z Niemiec do Szeged jesienią 2013 roku. Ukoronowanie habilitacji, tzn. publikacja mojej pracy w serii *LSKK*, nie byłoby możliwe bez ogromnego zaangażowania, jakie wtedy wykazał. Ponieważ przepisy dotyczące przewodu habilitacyjnego na Uniwersytecie Segedyńskim nie wymagały ani obecności recenzentów na wykładach, ani publikacji prac habilitacyjnych, szczególnie cenię osobiste zaangażowanie Heinza-Helmuta.

Poza indywidualnym wsparciem naukowym okazywanym zainteresowanym osobom Heinz-Helmut zainicjował w Szeged powstanie czegoś bardzo ważnego dla szerszego grona germanistek i germanistów. Chodzi tutaj o serię tomów naszej katedry pt. *Szegediner Schriften zur germanistischen Linguistik* ukazujących się w niemieckim wydawnictwie Peter Lang. Heinz-Helmut zachęcił mnie i pana prof. dr Pétera Bassolę do założenia tej serii w roku 2011 i udzielił nam praktycznych wskazówek, które okazały się bardzo pomocne.

² Chodzi tutaj o czasopismo specjalistyczne *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* (bzf), którego redaktorem jest Heinz-Helmut, a także o serię naukową *Landauer Schriften zur Kommunikations- und Kulturwissenschaft* (LSKK), której jest współzałożycielem i współredaktorem.

Następny rozdział przyjaźni z Heinzem-Helmutem stworzyła nasza współpraca w międzynarodowym projekcie „Persuasionsstile in Europa” („Style perswazji w Europie”) kierowanym w latach 2011–2018 przez pana prof. dr Hartmuta Lenka w Helsinkach. Dzięki tej współpracy znacząco pogłębiłam moją wiedzę dotyczącą bardzo złożonej metodologii badań nad komentarzami prasowymi, a także różnorodnymi środkami perswazji i bardzo poszerzyłam moje zawodowe kontakty zagraniczne. Pomost do tego wartościowego projektu zbudował właśnie Heinz-Helmut, który zwrócił naszą uwagę w Szeged na możliwość kooperacji z „Persuasionsstile in Europa”.

Podczas tych długich lat poznałam Heinza-Helmuta również z prywatnej strony. I tak np. bardzo miłe wspomynam naszą wycieczkę we trójkę, także z żoną Heinza-Helmuta, z Berg Zabern do Wissembourg we Francji w roku 2003 bądź też naszą przejażdżkę żaglówką wzdłuż północnego brzegu Balatonu w roku 2012. Miłe wspomynam również wspólne wycieczki statkiem dookoła Helsinek z Heinzem-Helmutem oraz koleżankami i kolegami z projektu „Persuasionsstile in Europa” czy też nasze rozmowy w tzw. Töölö-tornit³ i w różnych helsińskich lokalach. Do przyjacielskiej i żartobliwej atmosfery wszystkich tych spotkań w niemałym stopniu przyczynił się Heinz-Helmut swoim oryginalnym, ironizującym poczuciem humoru.

Agnieszka Mac: Profesora Heinza-Helmuta Lügera poznałam na konferencji „Tekst i styl” w Rzeszowie w 2009 roku, na którą został zaproszony jako referent plenarny przez prof. Zofię Bilut-Homplewicz. Nie pamiętam, czy odważyłam się wtedy z nim dyskutować na zawodowe tematy. Dla mnie był uznanym profesorem z niemieckiej uczelni, który przyjechał do Rzeszowa, jednego z mniejszych miast uniwersyteckich w Polsce, ale uważanego za silny regionalny ośrodek naukowy. Szybko jednak okazało się, że spotkanie to przyniosło jednak owoce. Już dwa lata później zostałam zaproszona przez prof. Lügera do odwiedzenia Uniwersytetu Koblenz-Landau w ramach programu Erasmus. Ten czas pamiętam już dobrze. Prowadziłam wtedy z prof. Lügerem pierwsze dyskusje na temat mojego projektu badawczego, odwiedziłam z nim bibliotekę uniwersytecką w Landau, a następnie otrzymałam przesłaną pocztą literaturę.

Było to dla mnie wtedy bardzo ważne: stawiałam pierwsze kroki w dziedzinie studiów nad tekstami w mediach i jego rady dotyczące metodologii i literatury były nieocenione. Tak zaczęła się moja znajomość z prof. Lügerem i trwająca do dziś „przygoda” z tekstami medialnymi i mediolingwistyką. Od 2011 roku jestem w stałym kontakcie z prof. Lügerem, czy to podczas konferencji, wspólnej pracy nad projektami, w ramach konsultacji zawodowych, czy też przy recenzowaniu

³ Mowa jest tutaj o domu gościnnym Uniwersytetu Helsinki i Uniwersytetu Aalto, w którym mieszkaliśmy podczas naszych corocznych kolokwium w Helsinkach.

moich prac naukowych. Warto wspomnieć chociażby o współpracy przy projekcie „Persuasionsstile in Europa” w latach 2011–2018, wspólnej publikacji tomu konferencyjnego *Medienlinguistik und interdisziplinäre Forschung II. Kontrastive Ansätze im medial geprägten Kontext* oraz regularnych gościnnych wykładach i seminariach na Uniwersytecie Rzeszowskim. Muszę przyznać, że mogę uznać za niezastąpionego „przewodnika” w mojej karierze zawodowej, który w znaczący sposób wpłynął na mój rozwój naukowy.

Danuta Olszewska: Profesora Lügera poznałam w roku 2013 podczas konferencji zorganizowanej przez Stowarzyszenie Germanistów Polskich w Krakowie. Rok później, czyli w 2014 roku, na moje zaproszenie prof. Lüger przyjechał do naszego Instytutu i wygłosił trzy wykłady gościnne. Dotyczyły one wspólnego języka prasowego oraz frazeologii na przykładzie języka niemieckiego i francuskiego. Uczestniczyli w nich zarówno pracownicy Instytutu Germanistyki, jak i studenci. I tak zaczęła się ciekawa i cenna dla naszego Instytutu współpraca. Profesor Lüger został członkiem Rady Naukowej naszego czasopisma *Studia Germanica Gedanensia*, które do dziś spotyka się z ogromnym wsparciem ze strony profesora. Z jednej strony mamy zaszczyt publikować w naszym czasopiśmie artykuły profesora z zakresu komunikacji politycznej, z drugiej strony – jako członek Rady Naukowej czasopisma profesor zawsze starał się pozyskiwać dla naszego czasopisma innych niemieckich doświadczonych germanistów zaangażowanych w problematykę tekstu i dyskursu. Redakcja czasopisma jest mu niezmiernie wdzięczna za to, że mogła i może gościć na swoich łamach wielu niemieckich i zagranicznych germanistów.

Równocześnie profesor wspierał publikowanie tekstów naukowych naszych współpracowników w wydawanej przez siebie serii *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*. W ten sposób mogła rozwijać się wspólna dyskusja wokół wybranych zagadnień lingwistycznych.

Kiedy w roku 2019 Instytut Germanistyki w Gdańsku świętował swój trzydziesty jubileusz i organizował z tej okazji konferencję naukową, prof. Lüger nie wahał się długo i z życzliwością odniósł się do naszego zaproszenia, tak że mogliśmy go ponownie gościć w naszych progach. Plenarny wykład profesora poświęcony kontrowersyjnej „Ostpolitik” w latach 70. XX wieku, tematyce jakże nam bliskiej, został opublikowany w 43. numerze naszego czasopisma *Studia Germanica Gedanensia*. Może on stanowić dla naszych współpracowników inspirację do badań lingwistycznych nad komunikacją polityczną zarówno pod względem treści, jak i przejrzystości metodologicznej.

Stephan Stein: Nie jestem już pewny, czy będę mógł jeszcze odtworzyć, kiedy właściwie się poznaliśmy. Jeśli mnie pamięć nie myli, to wysłałem prof. Heinzowi-Helmutowi Lügerowi egzemplarz mojego doktoratu po jego opublikowaniu

– było to w 1995 roku – a uczyniłem to dlatego, że w trakcie studiów doktoranckich czerpałem wiele inspiracji z jego prac, zwłaszcza z zakresu frazeologii oraz rytuałów w komunikacji codziennej. Następnie otrzymałem od niego zaproszenie do napisania czegoś na temat komunikacyjnej roli form rutynowych w języku obcym do czasopisma *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*. W ten sposób około 25 lat temu nawiązał się najpierw koleżeński, a później także prywatny kontakt, który z biegiem lat nabrał na intensywności, trwa do dziś i jest stale pielęgnowany, głównie, jak domniemam, z wzajemnym szacunkiem.

Grażyna Zenderowska-Korpus: Profesora Heinza-Helmuta Lügera poznałam na Uniwersytecie Rzeszowskim. Było to w roku 2009 na konferencji „Tekst i styl” zorganizowanej przez Instytut Germanistyki. Możliwość osobistego spotkania z nim była dla mnie wielkim zaszczytem. W mojej pracy doktorskiej opublikowanej w roku 2004 zajmowałam się frazeologizmami, ich nauczaniem na lekcjach języka niemieckiego, i korzystałam z jego publikacji na temat rutyny i grzeczności w języku, cytując je wielokrotnie. Profesor Lüger wykazał duże zainteresowanie moimi badaniami i wypytywał o dalsze plany naukowe.

Konferencja w Rzeszowie i spotkanie z tak wielkim autorytetem naukowym były dla mnie bardzo inspirujące. Ponieważ pracowałam wtedy w Wyższej Szkole Lingwistycznej w Częstochowie, zaprosiłam go w roku 2010 na międzynarodową konferencję naukową „Język niemiecki w badaniach i nauczaniu”. Profesor Lüger przyjął zaproszenie i wygłosił znakomicie przygotowany wykład inauguracyjny „Idiomyka w języku”. Uczestnicy konferencji i studenci przyjęli jego wystąpienie i prezentację z wielkim zainteresowaniem. To był początek naszej bliższej znajomości i przyjaźni.

Profesor uświadomił mi liczne funkcje frazeologizmów w tekstach i wspierał moje projekty. Dawał mi cenne wskazówki i nowe impulsy do pracy. Wielokrotnie przesyłał mi swoje najnowsze artykuły, książki, nowości wydawnicze. Ponieważ miałam zaszczyt być w kolegium redakcyjnym *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* od roku 2012, otrzymywałam wszystkie numery specjalne czasopisma.

W roku 2016 przyjął zaproszenie Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego i przybył na międzynarodową konferencję naukową „Frazeologia jako punkt styczny leksyki, gramatyki, pragmatyki i kultury” z referatem inauguracyjnym „Frazeologia w języku polityki”. Rok później ukazały się pod tym samym tytułem 2 tomy pokonferencyjne, do których profesor wniósł wkład jako współredaktor.

W roku 2018 przebywał na Uniwersytecie Śląskim jako profesor wizytujący. Jego wykłady i konwersatoria z zakresu frazeologii i języka mediów znacznie wzbogaciły program studiów germanistycznych w Sosnowcu.

Na czym polega Państwa zdaniem wkład prof. Heinza-Helmuta Lügera w rozwój lingwistyki testu, lingwistyki mediów, frazeologii, analizy konwersacyjnej i badań dotyczących Francji?

Z.B.: Wspomniane wcześniej różnorodne zainteresowania badawcze – frazeologia, lingwistyka tekstu i mediów, analiza konwersacji, badania poświęcone Francji – mówią same za siebie, nawet jeśli nie wyczerpują pełnego spektrum tematycznego. Należy tutaj koniecznie wymienić politolingwistykę jako kolejny obszar badany intensywnie i co najmniej z taką samą preferencją, ponieważ „[d]ie Analyse politischer Texte seit langem zum Gegenstandsbereich der Sprachwissenschaft [gehört], und das nicht erst, seitdem der Begriff ‘Politolinguistik’ in Umlauf gebracht wurde”⁴. Każdy, kto chce pisać o języku dziennikarskim, sięga przede wszystkim po *Pressesprache*. Nie należy zapominać o zainteresowaniu Heinza-Helmuta Lügera przełożeniem wyników badań na działania dydaktyczne, z którego zrodziła się seria *bzf* (*Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*), upowszechniająca w tomach zbiorowych i monograficznych zeszytach specjalnych zagadnienia dydaktyki języków obcych. Dotyczy to również sztuki łączenia tych wszystkich kierunków badań. Odrębne, bardzo ważne miejsce w badaniach i działaniach tłumaczeniowych oraz edytorskich jubilata przypada postaci i twórczości Michela Bréala. Uwieńczone ono zostało założeniem Towarzystwa Michela Bréala i jego kierowaniem, a także serią publikacji związanych z postacią tego wielkiego badacza rodem z Landau. W 2007 roku ukazała się zredagowana przy udziale Hansa W. Giessena i Günthera Volza antologia *Michel Bréal – Grenzüberschreitende Signaturen*. Także w serii *Landauer Schriften zur Kommunikation und Kulturwissenschaft*, której prof. Lüger jest współzałożycielem, jako tom 28 ukazała się w 2021 roku *Semantik. Wissenschaft der Bedeutungen* (*Semantyka. Nauka o znaczeniach*) – tłumaczenie *Essai de sémantique*, dzieła Bréala budującego podstawy semantyki⁵. Czytelnik pozostaje pod wrażeniem dbałości językowo-stylistycznej i edytorskiej tłumaczenia, a także wielu ważnych wyjaśnień i uzupełnień, które wspierają odbiorcę i towarzyszą mu na drodze semantycznego poznania. Wprowadzenie Heinza-Helmuta Lügera do tego dzieła zasługuje na tłumaczenie na język polski.

⁴ Analiza tekstów politycznych od dawna należy do obszaru tematycznego językoznawstwa i to nie dopiero od czasu, gdy pojęcie ‘politolingwistyki’ wprowadzono w obieg (tłum. własne). Cytat pochodzi z tekstu H.H. Lügera opublikowanego w numerze 43 *Studia Germanica Gedanensia* (s. 26).

⁵ Zgodnie z informacją na stronie redakcyjnej tłumaczenie oparto na przejrzanym, poprawionym i rozszerzonym trzecim wydaniu *Essai de sémantique* z 1904 r. Pierwsze wydanie *Essai de sémantique* (*Science des significations*) Michela Bréala ukazało się w 1897 r. w paryskim wydawnictwie Hachette.

E.D.-V.: Już na wstępie należy zaznaczyć, że Heinz-Helmut jest naukowcem szczególnie aktywnym, często obecnym na przeróżnych zawodowych forach i bardzo płodnym. Przekonują o tym imponująca ilość jego bardzo regularnie ukazujących się publikacji (monografii, artykułów, recenzji oraz redagowanych i wydawanych przez niego dzieł), a także jego częste wykłady gościnne na uniwersytetach i konferencjach w Niemczech i za granicą (szczególnie w Finlandii i Polsce, ale również na Węgrzech czy też Słowenii, Ukrainie i we Włoszech). Uważam, że Heinz-Helmut właśnie przez swoją regularną aktywność jako autor publikacji i jako prelegent wywiera znaczący wpływ na innych naukowców i również stale sam się konsekwentnie rozwija.

Jego wkład naukowy w rozwój lingwistyki tekstu i lingwistyki mediów polega na:

- a. koherentnym – w sensie pragmalingwistyki, lingwistyki i stylistyki tekstu oraz frazeologii – zbadaniu i opisaniu powszechnych rodzajów tekstu w drukowanej prasie niemieckiej;
- b. empirycznych badaniach i teoretycznych rozprawach przede wszystkim w ramach tekstologii kontrastywnej oraz kontrastywnej (również multimodalnie ukierunkowanej) lingwistyki mediów;
- c. lingwistycznym zbadaniu i opisaniu różnorodnych strategii perswazji w przemówieniach politycznych, komentarzach i karykaturach prasowych z uwzględnieniem określonego kontekstu socjohistorycznego i politycznego⁶. Punkty a) i b) chciałabym nieco rozszerzyć.

Ad a) Wspomniana już przeze mnie *Pressesprache* jest moim zdaniem nadal jedyną w swoim rodzaju monografią o rodzajach tekstów w drukowanej prasie niemieckiej. Fascynujące są wachlarz opisanych tam rodzajów tekstów oraz systematyczność i zróżnicowanie inwentarza ich analizy. Sądzę, że dziś, w czasach dominującej prasy online, pożądana byłaby monografia o multimodalnie funkcjonujących rodzajach tekstów niemieckiej prasy oparta na podobnie systematycznej i zarazem podobnie bogatej metodologii. *Pressesprache* mogłaby tutaj posłużyć za wzorzec.

Ad b) Zaprezentowany niegdyś w *Pressesprache* inwentarz analizy Heinz-Helmut systematycznie i konsekwentnie wzbogaca o nowe kategorie w ramach kontrastywnej lingwistyki rodzajów tekstu i kontrastywnej, a także multimodalnie ukierunkowanej lingwistyki mediów. Tak więc już i tak szerokie spektrum zbadanych przez niego rodzajów tekstów prasowych może być powiększane

⁶ Aspekty socjohistoryczne i polityczne odgrywają znaczącą rolę w jego wykładach, np. „Einigkeit durch Aggression? Reden zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges” („Jedność przez agresję. Przemowy z okresu wybuchu I wojny światowej”) – wygłoszony jesienią 2015 roku w Szegeďyńskiej Filii Węgierskiej Akademii Nauk. Te same aspekty poza lingwistycznymi porusza Heinz-Helmut często w swoich artykułach (np. Lüger 2014, 2019b).

o następne, np. o złożony pod względem semiotycznym „rodzaj obrazo-tekstu” (Lüger 2017b: 109), czyli o polityczną karykaturę prasową.

Istotą wkładu Heinza-Helmuta w rozwój kontrastywnej tekstologii i lingwistyki mediów są jego niemiecko-francuskie badania porównawcze nad tekstami prasy (por. np. Lüger 2005a), poza tym jego badania nad francuskojęzycznymi komentarzami prasowymi (także w porównaniu do niemieckojęzycznych) w ramach już wspomnianego międzynarodowego projektu „Persuasionsstile in Europa”.

Ponadto godne uwagi są jego bardzo dobre pod względem formy i przejrzyste pod względem treści artykuły na temat aktualnego stanu, programu, zagadnień i kwestii problematycznych badań w ramach kontrastywnej tekstologii i kontrastywnej lingwistyki mediów (por. np. Lüger 2005a, 2017a; Lüger, Lenk 2008).

Wkład Heinza-Helmuta w rozwój frazeologii nie zaczyna się i nie kończy na monografii *Satzwertige Phraseologismen* (Lüger 1999a). Frazeologia a priori współtworzy jego instrumentarium do badań nad rodzajami tekstów prasowych, przemówień politycznych czy też dialogów. Heinz-Helmut rozważa potencjał frazeologizmów pod wieloma różnymi względami, np. jako przyczynek do stylu danego tekstu, do argumentacji oraz do perswazji (por. np. Lüger 2001b, 2017c). Obok tego przypisuje on frazeologizmom bardzo znaczącą rolę w dydaktyce języków obcych. Uczenie frazeologizmów nie jest według niego „»jednorazową transakcją lekcyjną«, lecz stałym zadaniem” (Lüger 2004: 165).

Analiza dialogu/konwersacji interesuje Heinza-Helmuta przede wszystkim w kontekście dydaktycznym. W centrum monografii i artykułów poświęconych tej dyscyplinie znajdują się przeróżne zagadnienia dotyczące kompetencji prowadzenia dialogu w języku obcym: przede wszystkim adekwatne posługiwanie się językowymi rutynami i rytuałami odnośnie do zwracania się do partnera przez *ty* bądź przez *pan/pani*, odnośnie do grzeczności językowej i stosowności wypowiedzi użytych w konwersacji (por. np. Lüger 1992). Poza zagadnieniami dotyczącymi kompetencji prowadzenia konwersacji Heinz-Helmut zajmuje się także rozwojem kultury konwersacji w nauczaniu języków obcych. Jego zdaniem ważną rolę tutaj mogą odgrywać dialogi literackie (por. np. Lüger 2012b).

Styl języka dialogów literackich analizuje Heinz-Helmut także w innym kontekście. I tak na przykład rozważa on problemy, jakie mogą być związane ze stosownością przekładów na języki obce różnych form wizerunku partnera i grzeczności językowej w dialogu (por. Lüger 2019a). Ważką rolę odgrywa tutaj także wrażliwość językowa danego tłumacza.

„Grzeczność językowa” jako „sposób realizowania aktów komunikacyjnych” (Lüger 2010: 261) jest bardzo ważnym komponentem w instrumentarium analitycznego Heinza-Helmuta. W licznych swoich publikacjach dotyczących wszystkich wyżej poruszonych dyscyplin bada on funkcję grzeczności językowej w przeróżnych aspektach (np. dydaktycznych, kulturoznawczych czy też stylistyki tekstu i dialogu/konwersacji).

Nawet ktoś tak mało obeznany z badaniami języka i kultury Francji jak ja zauważy, że publikacje Heinza-Helmuta dotyczące tej dziedziny stanowią bardzo istotną część jego dorobku. Poza porównawczo (francusko-niemiecko) ukie-runkowaną monografią o Francji, obecnie dostępną już w szóstym przekładzie (Große, Lüger 2010), to właśnie artykuły o komentarzach i karykaturach w prasie francuskiej oraz o francuskich przemówieniach politycznych tworzą wkład Heinza-Helmuta w badania kultury języka francuskiego w socjo-historyczno-politycznym kontekście. Przykładem niech będzie artykuł opublikowany w tym roku. Heinz-Helmut rozważa w nim, dlaczego pewien frazeologizm wywołał szczególnie oddźwięk w przemówieniach francuskich polityków (Lüger 2021).

Z badaniami języka i kultury Francji łączy się pod wieloma względami pewien szczególnie obszar naukowego dorobku Heinza-Helmuta. Poświęcony jest on Michelowi Bréalowi, urodzonemu w roku 1832 w Landau filologowi, twórcy nowoczesnej semantyki i reformatorowi oświaty oraz propagatorowi biegu maratońskiego. Heinz-Helmut jako romanista i przewodniczący Towarzystwa Michela Bréala decydująco przyczynia się poprzez swoje publikacje i wykłady do recepcji francuskojęzycznych dzieł tego naukowca na obszarze niemieckojęzycznym (por. np. Giessen, Lüger, Volz 2007; Lüger 2013b; Lüger, Kaufmann, Schwarzweller 2016)⁷. Rok temu ukazała się semantyka Michela Bréala w niemieckojęzycznym przekładzie Heinza-Helmuta i dwóch innych autorek (Bréal 2020).

A.M.: Główne zakresy badawcze prof. Heinza-Helmuta Lügera to lingwistyka tekstu, mediolingwistyka, frazeologia, badania kulturoznawcze dotyczące Francji. W każdym z tych zakresów jest uznanym autorytetem o zasięgu międzynarodowym, o czym świadczą liczne cenione na tych polach publikacje. Profesor Lüger jest autorem sześciu monografii. Niektóre z nich uznawane są za wiodące w danym zakresie jak np. *Satzwertige Phraseologismen. Eine pragmlinguistische Untersuchung, Routinen und Rituale in der Alltagskommunikation* (Lüger 1999a) czy *Frankreich verstehen. Eine Einführung mit Vergleichen zu Deutschland* (Große, Lüger 1987, 1989, 1993, 1996, 2000, 2008). Doczekały się one kilku wznowień i są cytowane w prawie każdej pracy z zakresu frazeologii, komunikacji czy kulturoznawstwa francuskiego. Natomiast wydana po raz pierwszy w 1983 roku i w wersji poprawionej w 1995 roku *Pressesprache* jest jedną z przełomowych publikacji germanistycznych w mediolingwistyce i stanowi punkt wyjścia

⁷ Por. także np. następujące wykłady:

– „Michel Bréal und die deutsch-französischen Beziehungen”, Landauer Bréal-Vortrag, 22.03.2010.

– „Michel Bréal, Romain Rolland und die Friedenspolitik”, Landauer Bréal-Vortrag, 5.04.2016.

– „Michel Bréal als europäischer Sprachwissenschaftler”. Universität Krakau, Institut für Germanische Philologie, 20.03.2018.

dla większości badań nad gatunkami tekstów medialnych w językoznawstwie germanistycznym.

Profesor Heinz-Helmut Lüger jest ponadto autorem ok. 200 artykułów m.in. z zakresu frazeologii, dydaktyki nauczania języków obcych, pragmatyki, lingwistyki tekstu, mediolingwistyki, lingwistyki kontrastywnej, lingwistyki dyskursu, lingwistyki kulturowej i międzykulturowej oraz studiów regionalnych Francji i twórczości Michela Bréala. Jego artykuły publikowane są w wiodących czasopismach germanistycznych i romanistycznych o zasięgu międzynarodowym i podobnie jak monografie są licznie cytowane.

Od 1990 roku jest redaktorem czasopisma *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* (64 numery i 29 tomów tematycznych), od 2003 – współzałożycielem i współredaktorem serii *Landauer Schriften zur Kommunikations- und Kulturwissenschaft* liczącej 29 tomów, a od 2008 – założycielem i przewodniczącym Towarzystwa im. Michela Bréala (Michel-Bréal-Gesellschaft).

O autorytecie prof. Lügera świadczy również fakt, że jest autorem rozdziałów w obszernych tematycznych pracach międzynarodowych typu encyklopedycznego, m.in. wydawnictwa de Gruyter *Handbuch der Phraseologie* czy *Handbuch Sprache und Politik*, a także redaktorem lub współredaktorem około 20 tomów zbiorowych wydanych we współpracy międzynarodowej. Jego wkład w rozwój wyżej wymienionych dyscyplin czy subdyscyplin jest zatem ogromny, wiele prowadzonych analiz językoznawczych opiera się na wypracowanych przez niego metodach, podejściach czy narzędziach badawczych.

O tym, że jest ceniony nie tylko jako naukowiec, ale również jako człowiek, świadczą liczne kontakty i zaproszenia na wykłady gościnne na uniwersytetach europejskich (m.in. Helsinki, Wuppertal, Hamburg, Saarbrücken, Usti nad Labem, Czernowice, Lwów, Kraków, Warszawa, Rzeszów, Lublin, Gdańsk) oraz liczne referaty – często plenarne – wygłaszane na konferencjach międzynarodowych (tylko od 2013 roku ok. 70 wykładów gościnnych i referatów).

S.S.: Ponieważ sam zajmuję się naukowo frazeologią i lingwistyką tekstu oraz lingwistyką mediów, mogę to najlepiej ocenić właśnie z perspektywy tych dziedzin. Z mojego punktu widzenia monografia *Pressesprache*, opublikowana w serii *Germanistische Arbeitshefte*, była w tamtym czasie przełomowa i ustanowiła standard dla badań nad gatunkami tekstów prasowych. To samo dotyczy prac z zakresu frazeologii: wspomniane już prace o rutynach i rytuałach, potem oczywiście rozprawa habilitacyjna o ‘Satzwertige Phraseme’ [frazemach o statucie zdania], w której ten obszar frazeologii został nie tylko usystematyzowany, ale również i przede wszystkim wypracowano model analizy doskonale nadający się do pragmatycznych analiz frazemów. Czerpałem z tego bardzo często i nadal to robię. Każdy, kto zapozna się z badaniami w tych dziedzinach, nie tylko nie

może pominąć pracy Heinza-Helmuta Lügera, ale stwierdza także, że odegrał on istotną rolę w kształtowaniu badań na przestrzeni dziesięcioleci. A z własnego doświadczenia mogę dodać, że prace sygnowane nazwiskiem Heinz-Helmut Lüger gwarantują połączenie przekonującej argumentacji, solidnej podstawy empirycznej oraz precyzyjnego języka naukowego. Niezależnie od zakresu tematycznego na uwagę zasługuje sposób prezentacji badań: Heinz-Helmut Lüger z reguły wie, jak jasno i po co wizualizować złożone treści naukowe.

Szczególne wrażenie wywarła na mnie jednak wytrwałość, z jaką Heinz-Helmut Lüger od lat pracuje nad uhonorowaniem filologa Michela Bréala, który urodził się w Landau (Nadrenia-Palatynat), gdzie też przez wiele lat pracował, a który przez długi czas był nieco zapomniany, przynajmniej w świecie niemieckojęzycznym, oraz nad zapewnieniem mu odpowiedniego rozgłosu. Jest to z pewnością także osiągnięcie naukowe, które przetrwa dłużej niż powszechny dziś „termin ważności” badań w naukach humanistycznych.

G.Z.-K.: Fascynujące jest to, jak rozległa i różnorodna jest działalność prof. Lügera. Jego nieustanny entuzjazm badawczy i nieprzerwany udział w życiu naukowym znajduje odzwierciedlenie w licznych publikacjach.

Dla mnie szczególnie ważne są kwestie użycia frazemów w komunikacji i ich nauczanie. Prace profesora o rutynie językowej i formułach rutynowych, o specyficznych zastosowaniach frazemów w tekstach prasowych, o funkcjach frazemów w literaturze i języku polityki miały wpływ na badania frazeologiczne i są często cytowane.

W swoich wypowiedziach demonstruje użycie wyrażeń idiomatycznych, opierając się na licznych przykładach z języka niemieckiego i francuskiego.

W jakim stopniu refleksje prof. Lügera wywarły wpływ na Państwa badania naukowe?

Z.B.: Odpowiedzi na pytania trzecie i czwarte zawierają się częściowo już w powyższych. Łączą się one i wzajemnie przenikają, pod warunkiem że oddziaływanie interpretuje się nie tylko jako reakcję, a spotkania nie tylko dosłownie. Spotyka się człowieka, ale także jego dzieło, spotykamy się wzajemnie w myśleniu i w działaniu. Urzekająca jest wszechwiedza na temat osoby i twórczości Michela Bréala, którego spuścizna idei oraz pozycja prekursora czy twórcy podstaw semantyki stały się dla mnie dostępne w pełnym zakresie dzięki już wspomnianemu, opatrzonemu komentarzami tłumaczeniu jego głównego dzieła. Niedawno znalazłem inspirację w eseju „Was bedeutet »Reinheit der Sprache«?” („Co oznacza »czystość języka«?”). W fazie przygotowań do polskiego tłumaczenia fragmentu monografii Justy Holz-Mänttari do opracowywanej antologii, wielokrotnie czytałam artykuł Heinza-Helmuta Lügera z 2016 roku, uważny dar

na moje okrągłe urodziny, za który jestem wdzięczna, „Fachtext und Translation am Beispiel der *Semantik* von Michel Bréal” („Tekst specjalistyczny i tłumaczenie na przykładzie *Semantyki* autorstwa Michel Bréala”). Bywają inspiracje bezpośrednie, oczywiste, gdy np. podsuwa się komuś jakiś temat czy obszar tematyczny jako obiecujący przedmiot badań lub zadanie badawcze, a także takie, które nie są tak łatwe do uchwycenia, ale które okazują się nie mniej ważne.

E.D.-V.: Jego diagramy przedstawiające komponenty poszczególnych rodzajów tekstów w *Pressesprache* są jedyne w swoim rodzaju. Dzięki nim stało się dla mnie jasne, na czym – pod względem pragmatolingwistycznym oraz lingwistyki i stylistyki tekstu – polegają różnice i podobieństwa między różnymi rodzajami tekstu czy też tzw. mieszane rodzaje tekstu. Metodologia Heinza-Helmuta pomogła mi również w zrozumieniu istoty dalszych, nieopisanych w *Pressesprache* rodzajów tekstów prasowych.

Lektura jego kolejnych publikacji utwierdziła moje zapatrywania pod dwoma względami, a mianowicie, że 1) dane instrumentarium analityczne nie może pozostawać niezmienione, lecz musi być ciągle wzbogacane wynikami aktualnych badań naukowych⁸, 2) znajomość kulturowego tła danej dyskursywnej wspólnoty (*Diskursgemeinschaft*) ma niezaprzeczone znaczenie przy interpretacji wyników lingwistycznych analiz tekstów i konwersacji tejże dyskursywnej wspólnoty.

A.M.: Kontakty z prof. Lügerem zainspirowały mnie do rozpoczęcia pracy naukowej nad tekstami medialnymi. Bez jego zachęty być może nie stałyby się one nigdy przedmiotem moich badań naukowych. Gdy poznałam profesora, szukałam nowego tematu i obszaru badań dla mojej dalszej pracy naukowej. Miałam pomysły czy też koncepcje, dla których słuszności i ważności dla badań językoznawczych wyrażał swoją aprobatę, co potwierdzało tylko mój wybór. Profesor zwrócił mi również uwagę na znaczenie i korzyści, jakie wynikają z prac kontrastywnych. Jak istotne mogą być takie badania, przekonałam się dopiero po rozmowach z nim i po przeczytaniu jego prac. W dużej mierze jego sugestiom zawdzięczam sporą część opublikowanych przeze mnie badań, które powstały z moich zainteresowań w ostatnich latach. Dla mnie punktem wyjścia do wszelkich eksploracji w dziedzinie tekstów medialnych jest zawsze lektura jego książki *Pressesprache*. Profesor towarzyszył mi również podczas powstawania mojej

⁸ Jako przykład podaję artykuł Heinza-Helmuta Lügera (2012a), w którym autor systematyzuje wyniki dotychczasowych badań nad stylami perswazji i poszerza je poprzez przykłady z własnych analiz francusko- i niemieckojęzycznych komentarzy prasowych. Dzięki tak kontrastownie ukierunkowanej analizie, zarówno pod względem językowym, jak i kulturowym, artykuł ten dostarcza uniwersalnych kryteriów, które doskonale nadają się do dalszych kontrastywnych analiz stylów perswazji także w innych językach niż francuski i niemiecki oraz w innych niż poruszone w artykule wspólnotach dyskursywnych.

rozprawy habilitacyjnej, nieustannie motywując mnie do dalszej pracy i udzielając cennych, fachowych, nierzadko krytycznych rad, co tylko pozytywnie wpłynęło na jej ostateczną wersję.

D.O.: Moje zainteresowania badawcze dotyczące zrutyinizowanych struktur w tekstach naukowych okazały się bliskie frazeologicznym zainteresowaniom profesora. W paru artykułach opisałam te struktury zainspirowana wielopłaszczyznowym modelem, który profesor opracował do analizy związków frazeologicznych. Empiryczne sprawdzenie skuteczności tego modelu najbardziej widoczne jest w moim artykule, który stanowi pokłosie referatu wygłoszonego na konferencji w Łodzi w 2014 roku, a którego tytuł brzmi „Kleine Formen mit großer Leistung: Über fokusbildende Texttroutinen in wissenschaftlichen Texten aus pragmatischer Sicht”.

Temat współczesnego języka prasowego, tak bliski profesorowi, znalazł również odbicie w mojej pracy dydaktycznej. Z tego bowiem zakresu rekomendowałam tematy do prac dyplomowych, a studenci chętnie wybierają prasowe gatunki tekstowe i śledzą na nich wybrane aspekty lingwistyczne.

S.S.: Tu również odniosę się do prac dotyczących frazeologii. Moim zdaniem dużą liczbę publikacji na ten temat charakteryzują dwie trwałe cechy: konsekwentne skupienie się na użyciu języka, czyli orientacja pragmatyczna, np. we wspomnianej rozprawie habilitacyjnej, oraz powiązanie tego obszaru z rozważaniami frazeodydaktycznymi, które zainspirowały mnie również do zastanowienia się nad tym, jak wyniki badań można wykorzystać i zaadoptować dla celów dydaktycznych. Wiąże się to również z faktem, że Heinz-Helmut Lüger wielokrotnie w ciągu lat motywował mnie do publikowania również w seriach pod jego redakcją oraz że podejmowałam próbę łączenia perspektywy naukowej z dydaktyczną.

G.Z. K.: Profesor Lüger potrafił stawiać przede mną wyzwania i zachęcać do pracy. Gdy zaproponował mi wydanie tomu zbiorowego poświęconego frazeologii, podjęłam to wyzwanie i w roku 2015 ukazał się tom *Phraseologie und kommunikatives Handeln* jako numer specjalny 21 serii *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung*. Nasze kontakty mailowe, spotkania na konferencjach i jego żywe zainteresowanie moją pracą zaowocowały kolejnym tomem pod tytułem *Phraseologie in Textsorten*, który ukazał się w roku 2020 w serii *Beiträge zur Fremdsprachenvermittlung* jako numer specjalny 27.

Co uważa Pani/Pan za szczególnie inspirujące w kontaktach z prof. Lügerem?

E.D.-V.: Heinz-Helmut oferuje innym bardzo wiele wyników swojej pracy i słusznie o c z e k u j e (nigdy nie wymaga) wyników również od innych. Dał mi

w prezencie wiele swoich opublikowanych dzieł, a także znajdujących się w druku artykułów oraz wersji PowerPoint swoich wykładów. To zawsze inspirowało mnie do wymiany poglądów i do rewanzu w postaci adekwatnego prezentu, jeśli oczywiście akurat miałam coś gotowego.

Fachowe rozmowy z Heinzem-Helmutem cechuje szczególna atmosfera. Wtedy zawsze jest on całkowicie skupiony na swojej rozmówczyni czy swoim rozmówcy. Zainteresowania i projekty naukowe rozmówczyni/rozmówcy, a nie swoje własne, stawia Heinz-Helmut na pierwszym miejscu, całkowicie według zasady konstruktywnej i inspirującej grzeczności w konwersacji.

Zawsze bardzo inspirująco działa na mnie koleżeńskie zachowanie Heinza-Helmuta także w innym sensie. Ma on wielki dar do integrowania koleżanek i kolegów. Po prostu zwraca uwagę jednych na naukową działalność innych, np. jeśli chodzi o nowo powstające projekty, nowe publikacje lub aktualnie organizowane konferencje.

O wiele więcej niż tylko inspiracje daje od siebie Heinz-Helmut jako redaktor i wydawca dwóch cenionych serii wydawniczych. *Bzf* i *LSKK* oferują wszystkim zainteresowanym naukowczyniom i naukowcom odpowiednie fora do publikacji i dyskusji na ich temat (np. w ramach recenzji) oraz istotnie przyczyniają się do promowania młodego pokolenia naukowców i naukowczyń.

A.M.: Stymulujące były i są za każdym razem jego zawodowe kompetencje, jego wsparcie, krytyczne uwagi i rady. Doceniam też jego perfekcjonizm we wszystkim, co robi. Zawsze z niecierpliwością czekałem na kolejne spotkanie, na kolejne rozmowy, które dotyczyły zarówno spraw zawodowych, jak i codziennych w obu krajach – w Polsce i w Niemczech. Można z nich czerpać za każdym razem wiedzę i zdobywać doświadczenie, tak cenne zarówno dla życia zawodowego, jak i prywatnego. Te inspirujące rozmowy można byłoby prowadzić bez końca.

S.S.: Nie ulegając pokusie odniesienia się do kulinarnych preferencji i wiedzy smakosza, chciałbym podkreślić dwie inne rzeczy, które z mojego doświadczenia charakteryzują nie tylko naukowca, ale i osobę Heinza-Helmuta Lügera. Z jednej strony – jego konsekwencja w reprezentowaniu określonego stanowiska, za którym kryją się przemyślane i dobrze uzasadnione poglądy, nawet jeśli być może nie we wszystkich przypadkach byśmy je popierali – jako przykład podałbym tu kwestię nowego uregulowania niemieckiej pisowni. Z drugiej strony – jego poczucie humoru i zdolność do (auto)ironii. Przez te wszystkie lata nie było ani jednej rozmowy, listu czy e-maila, w których nie mówiłby o swojej osobie, swoim doświadczeniu, relacjach z osobami, z którymi komunikuje, czy też o zaniepokojeniu tym, co dzieje się w świecie (np. skutkami polityki edukacyjnej i naukowej w naszym kraju) i nie komentował tego ironicznym lub nawet

autoironicznie. Z czasem zrodziły się pewne oczekiwania, które on zawsze potrafił spełnić i które sprawiają, że rozmowa z nim jest ciągle przyjemnością.

G.Z. K.: Inspirujące dla mnie było powiązanie teorii z praktyką, wskazówki z zakresu frazeodydaktyki, ilustrowanie wpływu frazeologizmów na styl, możliwości użycia frazeologizmów w języku. Nie ma chyba prac z zakresu frazeologii, które nie opierałyby się na publikacjach prof. Lügera.

Czy chcielibyście Państwo dodać jeszcze coś w tej rozmowie, co uważacie za ważne w relacjach z prof. Heinzem-Helmutem Lügerem i w odniesieniu do jego dorobku?

Z.B.: Moje bardzo osobiste wrażenie: powiedzieć o prof. Lügerze, że jest otwarty na świat, serdeczny i uprzejmy – to zdecydowanie za mało. Przymiotniki to trudna w użyciu klasa wyrazów, tym bardziej banalne wydają się ich kumulacje. Spróbuję zatem inaczej: sumiennosc w najczystszej postaci. Przemięły człowiek, jednocześnie zdolny do upominającego machnięcia skrzydłem. Najlepsze wykonanie ledwo wystarcza, ale postępuje ostrożnie i delikatnie, gdy trzeba wskazać wady lub niedociągnięcia w prezentacji, dyskusji, argumentacji lub analizie albo w sporze naukowym, zawsze dokładnie w punkt i w wyjątkowo uprzejmy sposób. Prywatne rozmowy nacechowane są tonem dystansu do siebie, lekką ironią i dowcipem, koncyliacyjnymi odpowiedziami i uwagami. Na przykład podczas wykładów gościnnych w Krakowie w 2018 roku zauważył: „Wszystko, co przygotowałaś do podjadania w biurze, jest pyszne. Ale to sprawia, że się tyje”. Orzechy i suszone owoce w małej miseczce na próżno czekały na łaskawe zainteresowanie, pozostały nietknięte. Od tego czasu przy chrupaniu orzechów (są przecież zdrowe!) dręczy mnie myśl, że może rzeczywiście jestem za gruba, ale wynagradzam to sobie uważną, chociaż tylko wirtualną obecnością Heinza-Helmuta. Z jednej strony konserwatywny – zawsze trzyma się tradycyjnej ortografii i lubi (na szczęście!) wysyłać listy i kartki tradycyjną pocztą; z drugiej strony całkiem postępowy – w myśleniu i np. w stosowaniu beztytułowych form adresatywnych w środowisku akademickim. Za jego unikalny znak rozpoznawczy uważam syntezujące schematyczne przedstawienia wywodu – lubię je.

Na koniec chciałabym podkreślić jeszcze jedno: jak wielu niemieckich językoznawców prof. Heinz-Helmut Lüger utrzymuje (a raczej: kultuwuje) naukowe i osobiste kontakty z licznymi polskimi germanistkami i germanistami – jako autor i współautor, jako wydawca serii i współredaktor naukowy, jako prelegent, recenzent itd. – wspiera ich słowem i czynem. Jest jednak jednym z tych nielicznych niemieckich lingwistów, który nie ignoruje publikacji polskich koleżanek i kolegów, ale czyta je i wspomina o nich we własnych artykułach. Krótko

mówiąc: człowiek nauki o głęboko humanitarnym stosunku do bliźnich i innych badaczy. Wielowartościowa osobowość.

Ad multos annos, drogi Heinzu-Helmucie!

E.D.-V.: Przy swoim ogromnym zapale do pracy i pilności Heinz-Helmut posiada cechę charakteru, która u naukowców niekoniecznie jest oczywista: wyczuwa i wie doskonale, jak należy świętować wyniki pracy. Do tego potrzebna jest najpierw *p r z e r w a* w pracy w odpowiedniej atmosferze. Co może stworzyć taką atmosferę? Na przykład oryginalny i miły prezent. Taki właśnie otrzymałam od niego z okazji habilitacji: miecz do otwierania butelek szampana, którego obsługę przyswoiłam sobie od Heinza-Helmuta na naszym trawniku odgradowym.

A.M.: Profesor Lüger zawsze chętnie przyjmował zaproszenia do naszego małego, ale jakże ważnego ośrodka akademickiego, położonego na wschodzie Polski. Zawsze był otwarty na nasze propozycje wykładów gościnnych, seminariów czy paneli dyskusyjnych. Nigdy nie odwołał spotkania z powodu braku czasu lub z innego powodu, okazując szacunek dla naszej współpracy. Zawsze starał się dzielić z nami w Rzeszowie swoim doświadczeniem zawodowym i naukowym. Jesteśmy mu za to niezmiennie wdzięczni i mamy nadzieję na kolejne wizyty na Uniwersytecie Rzeszowskim po okresie pandemii!

D O.: Profesora Lügera cenię bardzo wysoko. I jako autora prac naukowych, i jako człowieka. Z ogromnym uznaniem odnoszę się do jego zaangażowanej postawy i konsekwencji w realizowaniu projektów badawczych oraz w regularnym publikowaniu tekstów naukowych, które czyta się nie tylko dla pozyskania nowej wiedzy w klarownych metodologicznych ramach, ale i dla ciekawych spostrzeżeń, dla czasem nietuzinkowych sformułowań czy dla stylistycznej swobody.

Cenię w profesorze również jego ogromną życzliwość i otwartość na kontakty z zagranicznymi, w tym i polskimi germanist(k)ami.

S.S.: Jedna rzecz, która od samego początku wywierała na mnie szczególne wrażenie: jego zainteresowanie i chęć wspierania oraz promowania młodszych kolegów przez wiele lat oraz zaangażowanie w to. Tego prawie nigdy nie doświadczyłem ze strony „zasłużonych” kolegów – krótko mówiąc: wzorowe.

G.Z.-K.: Oprócz niezwyklej kompetencji w wielu dziedzinach profesor ma wielką klasę w kontaktach z ludźmi. Potrafi elegancko sformułować krytykę i wyjaśnić niejasności. Cenię u niego jego kreatywność oraz niedoścignioną perfekcję i dokładność. Otwarty i optymistyczny, przyjazny i ludzki, naukowiec o międzynarodowej sławie. Mój Mistrz.

Тłumaczenie wypowiedzi Françoise Hammer i Hartmuta Lenka – Beata Woźniak, Stephana Steina – Waldemar Czachur

Monografie Heinza-Helmuta Lügera

- Lüger Heinz-Helmut (1977): *Journalistische Darstellungsformen aus linguistischer Sicht. Untersuchungen zur Sprache der französischen Presse mit besonderer Berücksichtigung des «Parisien libéré»*. Freiburg.
- Lüger Heinz-Helmut (1979): *La presse française – ein landeskundliches Paradigma für den Französischunterricht*. Gerbrunn: Lehmann.
- Lüger Heinz-Helmut (1992): *Sprachliche Routinen und Rituale*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Lüger Heinz-Helmut (1993): *Routinen und Rituale in der Alltagskommunikation*. Berlin: Langenscheidt.
- Lüger Heinz-Helmut (1983, 1995a): *Pressesprache*. Tübingen: Niemeyer.
- Lüger Heinz-Helmut (1999a): *Satzwertige Phraseologismen. Eine pragmalinguistische Untersuchung*. Wien: Edition Praesens.
- Große Ernst Ulrich, Lüger Heinz-Helmut (1994): *Understanding France – in comparison with Germany. An Introduction*. Bern: Peter Lang.
- Große Ernst Ulrich, Lüger Heinz-Helmut (1987, 1989, 1993, 1996, 2000, 2008): *Frankreich verstehen. Eine Einführung mit Vergleichen zu Deutschland*. Darmstadt: Wissenschaftl. Buchgesellschaft.

Monografie zbiorowe wydane przez Heinza-Helmuta Lügera

- Berdychowska Zofia, Lüger Heinz-Helmut, Schatte Czesława, Zenderowska-Korpus Grażyna (Hrsg.) (2017): *Phraseologie als Schnittstelle von Sprache und Kultur, 2 Bde*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Bergerová Hana, Lüger Heinz-Helmut, Schuppener Georg (Hrsg.) (2019): *Deutsch als Fremdsprache – Didaktische und sprachwissenschaftliche Perspektiven*. Wien: Praesens.
- Bilut-Homplewicz Zofia, Hanus Anna, Lüger Heinz-Helmut, Mac Agnieszka (Hrsg.) (2017): *Medienlinguistik und interdisziplinäre Forschung II: Kontrastive Ansätze im medial geprägten Kontext*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Bréal Michel (2020): *Semantik. Wissenschaft der Bedeutungen*. Übersetzt und herausgegeben von Heinz-Helmut Lüger, Christine Bergdoll und Gabriele Straßer. Landau: VEP.
- Czachur Waldemar, Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2018): *Kollektives Gedächtnis und europäische Nachbarschaftsbilder. Beiträge aus kulturlinguistischer Perspektive*. Landau: VEP.
- Frenkel Cornelia, Lüger Heinz-Helmut, Woltersdorff Stefan (Hrsg.) (2004): *Deutsche und französische Medien im Wandel*. Landau: Knecht.
- Giessen Hans W., Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2021): *Text-, Diskurs- und Kommunikationsforschung. Festschrift für Hartmut Lenk*. Landau: VEP.
- Giessen Hans W., Lüger Heinz-Helmut, Volz Günther (Hrsg.) (2007): *Michel Bréal – Grenzüberschreitende Signaturen*. Landau: VEP.
- Hammer Françoise, Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2005): *Entwicklungen und Innovationen in der Regionalpresse*. Landau: Knecht.

- Lorenz-Bourjot Martine, Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2001): *Phraseologie und Phraseodidaktik*. Wien: Edition Praesens.
- Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (1995b): *Gesprächsanalyse und Gesprächsschulung*. Konstanz: SLI.
- Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2001a, 2002): *Höflichkeitsstile*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2003): *Im Blickpunkt: das ELSASS*. Landau: Knecht.
- Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.) (2013a): *Zeitzeugen auf der Spur – Landauer Profile und Karrieren*. Landau: VEP.
- Lüger Heinz-Helmut, Giessen Hans W., Weigel Bernard (éds) (2012): *Entre la France et l'Allemagne: Michel Bréal, un intellectuel engagé*. Limoges: Lambert-Lucas.
- Lüger Heinz-Helmut, Kaufmann Asmus, Schwarzweller Martin (Hrsg.) (2016): *Michel Bréal: Landau – Marathon – Paris*. Landau: VEP.
- Lüger Heinz-Helmut, Lenk Hartmut E.H. (Hrsg.) (2008): *Kontrastive Medienlinguistik*. Landau: VEP.
- Lüger Heinz-Helmut, Rössler Andrea (Hrsg.) (2008): *Wozu Bildungsstandards? Zwischen Input- und Outputorientierung in der Fremdsprachenvermittlung*. Landau: VEP.
- Lüger Heinz-Helmut, Rothenhäusler Rainer (Hrsg.) (2004): *Linguistik für die Fremdsprache Deutsch*. Landau: VEP.
- Métrich René, Hudlett Albert, Lüger Heinz-Helmut (éds) (1999b): *Des Racines et des Ailes. Théories, modèles, expériences en linguistique et didactique. Mélanges en l'honneur de Jean Petit*. Nancy: A.N.C.A.

Artykuły Heinza-Helmuta Lügera, na które powołują się autorzy wypowiedzi

- Lüger Heinz-Helmut (2001b): *Phraseologie und Argumentation*. In: Lorenz-Bourjot Martine, Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.): *Phraseologie und Phraseodidaktik*. Wien, 65–83.
- Lüger Heinz-Helmut (2004): *Idiomatische Kompetenz – ein realistisches Lernziel? Thesen zur Phraseodidaktik*. In: Lüger Heinz-Helmut, Rothenhäusler Rainer (Hrsg.) (2004): *Linguistik für die Fremdsprache Deutsch*. Landau, 121–169.
- Lüger Heinz-Helmut (2005a): *Optimierungsverfahren in Preetexten. Aspekte einer kontrastiven Analyse (deutsch-französisch)*. In: Lenk Hartmut E.H., Chesterman Andrew (eds.), *Presse-textsorten im Vergleich/Contrasting text types in the press*. Hildesheim, Olms, 1–34.
- Lüger Heinz-Helmut (2005b): *Kontrastive Text(sorten)analyse. Voraussetzungen, Probleme, Perspektiven*. In: Orosz Magdolna, Albrechts Terrance (eds.): *Jahrbuch der ungarischen Germanistik 2004*. Budapest–Bonn, 169–184.
- Lüger Heinz-Helmut (2010): *Höflichkeit und Textstil*. In: Bilut-Homplewicz Zofia, Mac Agnieszka, Smykala Marta, Szwed Iwona (Hrsg.): *Text und Stil*. Frankfurt am Main, 261–277.
- Lüger Heinz-Helmut (2012a): *Persuasion als medienlinguistisches Phänomen*. In: Lenk Hartmut E.H., Vesalainen Marjo (Hrsg.): *Persuasionsstile in Europa. Methodologie und Empirie kontrastiver Untersuchungen zur Textsorte Kommentar. Germanistische Linguistik*, 211–212, 63–92.
- Lüger Heinz-Helmut (2012b): *Von der Gesprächskompetenz zur Gesprächskultur?* In: Birk Andrea M., Buffagni Claudia (Hrsg.): *Linguistik und Sprachdidaktik im universitären DaF-Unterricht*. Münster, 165–184.
- Lüger Heinz-Helmut (2013b): *Michel Bréal – Ein deutsch-französischer Mittler*. In: Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.): *Zeitzeugen auf der Spur – Landauer Profile und Karrieren*. Landau, 273–304.
- Lüger Heinz-Helmut (2014): *Persuasion und politische Kommunikation. Zwischen Anpassung und „seriöser Radikalität“ in NPD-Redetexten*. In: Bassola Peter, Drewnowska-Vargáné Ewa,

- Kispál Tamás, Németh János, Scheibl György (Hrsg.): *Zugänge zum Text*. Frankfurt am Main, 321–342.
- Lüger Heinz-Helmut (2017a): Journalistische Textsorten im Vergleich. Bilut-Homplewicz Zofia, Hanus Anna, Lüger Heinz-Helmut, Mac Agnieszka (Hrsg.): *Medienlinguistik und interdisziplinäre Forschung II: Kontrastive Ansätze im medial geprägten Kontext*. Frankfurt am Main, 9–20.
- Lüger Heinz-Helmut (2017b): Karikatur und Kommentar. In: Bilut-Homplewicz Zofia, Hanus Anna, Lüger Heinz-Helmut, Mac Agnieszka (Hrsg.): *Medienlinguistik und interdisziplinäre Forschung II: Kontrastive Ansätze im medial geprägten Kontext*. Frankfurt am Main, 109–133.
- Lüger Heinz-Helmut (2017c): Phraseologie und politischer Sprachgebrauch. In: Berdychowska Zofia, Lüger Heinz-Helmut, Schatte Czesława, Zenderowska-Korpus Grażyna (Hrsg.): *Phraseologie als Schnittstelle von Sprache und Kultur*, 2 Bde. Frankfurt am Main, 35–58.
- Lüger Heinz-Helmut (2019a): Höflichkeit im Gespräch. Übersetzungsprobleme in einem Milieu-Roman Theodor Fontanes. In: Drewnowska-Vargáné Ewa, Kappel Peter, Modrián-Horváth Bernadett, Rauzs Orsolya (Hrsg.): *Vnd der gieng treulich, weislich vnd mëndlich mit den sachen vmb. Festschrift für Péter Bassola zum 75. Geburtstag*. Szeged, 486–502.
- Lüger Heinz-Helmut (2019b): Populistisches Argumentieren? Feindbilder und Sprachstrategien der AfD. *tekst i dyskurs – text und diskurs*, 12, 137–163.
- Lüger Heinz-Helmut (2021): Je vous ai compris! Ein geflügeltes Wort macht Karriere. In: Giessen Hans W., Lüger Heinz-Helmut (Hrsg.): *Text-, Diskurs- und Kommunikationsforschung. Festschrift für Hartmut Lenk*. Landau, 575–590.
- Lüger Heinz-Helmut, Lenk Hartmut E.H. (2008): Kontrastive Medienlinguistik. Ansätze, Ziele, Analysen. In: Lüger Heinz-Helmut, Lenk Hartmut E.H. (Hrsg.) (2008): *Kontrastive Medienlinguistik*. Landau, 11–28.